ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համ. 10 Մէճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու • 2 1/2 Լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է, աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։
Մէկ մի թիւ 40 փարա արժէ։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Բ
Դուրս ... րայ ձանրու ծախ ... ոյ է։ Խրագրի ... ամեն կամ որ եւ է գրու...—Տնօրէնին պէտի ուղղել ... Պոլիս Պաղճէ-Գաբու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։
Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Ջնջուած նամակ, յօդուած, եւ եա չեն տրուիր։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 3 ԱՊՐԻԼ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Աթէնք 13 ապրիլ.

Հելլենական կառավարութիւնը տէրութեանց առաջարկին ընդունեց, բայց կը փափաքի նախ ապահովութիւն ըստանալ ի նոցանէ թէ Թուրքիա այս անգամ խրատէս պիտի յանձնէ Յունաստանի թողուած երկիրն։

Փարիզ 14 ապրիլ.

Թունուզէն եկած լուր նայելով, Պէյն յանձն չառնուր Ֆրանսայի հետ գործակցիլ Խրումիրներուն արշաւանքը զսպելու, բայց կը յայտնէ թէ Թունուզի զօրքը չպիտի կռուի Ֆրանսացւոց դէմ։

Բեռն 14 ապրիլ.

Կլէյն եպիսկոպոսն, որոյ հեռացումը ժողովրդեան մէջ գրգռութիւն պատճառած էր, վերադառնալու արտօնութիւն ստացաւ կառավարութենէն։ Երկրաշարժը կը շարունակէ. 20,000 անձինք՝ ապրուստի միջոց չունենալով գաղթել կ'ուզեն։

Վիէննա 14 ապրիլ.

Վիէննայի լրագիրք՝ տէրութեանց առաջարկին Յունաստանէն ընդունելը գնահատելով՝ հարկաւոր կը դատեն միջազգային յանձնաժողովոյ մի անուանումն, որոյ պաշտօնը լինի տէրութեանց վերատեսչութեան ներքեւ անյապաղ որոշել Թուրքօ-Հելլենական սահմանագիծն, և թողուած տեղերն Յունաստանի յանձնել։

Հռոմ 14 ապրիլ.

Պ. Տէբրէթիս յանձն չառաւ նոր նախարարութիւն մի կազմելու գործն, որովհետեւ Պ. Քայրոլի չուզեց նոր կազմուելիք նախարարութեան մէջ մտնել։ Պ. Տէբրէթիս կը յուսար ձախակողման բոլոր ազդեցիկ մարդիկը միաբանեցնել, բայց Պ. Քայրոլիի ձեռնթափութիւնն անհնար ըրաւ ձուլումը։

Լոնտրա 15 ապրիլ.

Երէկ գիշերուան բժշկական տեղեկագիրը Լորտ Պիքընսֆիլտի վիճակին մէջ զգալի բարւոքում մի կը ծանուցանէ։

Հիւանդին ախորժակն եկաւ, և քիչ մ'ուտելիք կերաւ. իր ուժն աւելցաւ, և շնչառութիւնն ոչ եւս տագնապալից է։

Պետրսպուրկ 15 ապրիլ.

Արքայասպաններէն մին՝ Տիկին Հոֆման՝ յղի լինելով՝ չպիտի կախուի մինչեւ որ կատարի որդեծնութիւնը։ Միւս ամեն դատապարտեալք պիտի կախուին այսօր։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԼՊԱՆԻԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Բրիզրէնէն եկած վերջին լուրերը կը հաստատեն այն լուրը թէ Բրիզրէնի քաղաքային պաշտօնատարք խմբովին հրաժարական տուեր են՝ չկրնալով դիմանալ Ալպանիացւոց միջամտութեան, որք իրենց հրոս կամակատարներով լցուցեր են տէրութեան պաշտօնատուններն։ Իւսկիւպի մեասսամ Ալպանիացի գլխոց ձերբակալումն հետեւեալ պարագայից մէջ կատարուած է. Իպրահիմ փաշան հրաւիրեց զնոսա գիր մ'առաքելով, որոյ մէջ պիտի յայտարարէին թէ պատրաստ են հնազանդիլ Բ. Դրան հրամանաց։ Նոքա վեց օր ժամանակ խնդրեցին մտածելու, վասն զի Բրիզրէնէն հրահանգի պիտի սպասէին։ Իպրահիմ փաշան ընդունեց նոցա խնդրուածքը, բայց և միանգամայն հրամայեց որ թոյլ չտրուի նոցա հեռագիրը ղրկել, և երկաթուղւոյն կայարանն ալ Ռէտիֆ զօրքերէն գրաւել։ Բայց սակայն Պաշըպօզուքներն ճամբել և քաղաքացի չեղող բոլոր Մակեդոնացւոց հրաման ըրաւ որ քաղաքէն անմիջապէս մեկնին։ Հետեւեալ օրը վերստին հրաւիրեց Ալպանիացւոց գլխաւորներն որ իրեն ներկայանան, և հարցուց թէ կ'ուզե՞ն ստորագրել վերոյիշեալ գիրը։ Երբ նոքա գիտցութիւն ըրին թէ վերջնական պայմանաժամը չէր լրացած, փաշան նշան մ'ըրաւ, և իսկոյն ամենն ալ բռնուելով երկաթի զարնուեցան ու Սելանիկ ղրկուեցան զինուորական հսկողութեամբ։

Անգղիական Սթանտարտ լրագրին հեռագիր մի կը հրատարակէ ծանուցանող թէ Ալպանիացիք սպառնացեր են 70,000 մարդով Սելանիկի վրայ քալել՝ եթէ իրենց գլուխք չարձակուին, բայց այս լուրը կողմնակալ աղբիւրէ մ'եկած կ'երեւի. ինչ որ է, բանտարկեալք չարձակեցան, և 70,000 Ալպանիացիք ալ Սելանիկի վրայ չքալեցին։

Վիէննայի լրագիր մի կը ծանուցանէ թէ Սպարապետի գաւառն Ալպանիական միութեան գաւառակներէն հաւաքուած երկու վաշտ Ռէտիֆ Կ. Պոլիս կոչեր, և նոյն տեղ ուրիշ աւելի վստահելի վաշտեր ղրկեր է։ Յիշեալ թերթը կ'աւելցնէ թէ Բրիզրէն գտնուող Ալպանիական միութեան գլխաւորը ձերբակալելու համար զօրք ղրկուած լինելով, կրնայ եզրակացնել թէ Ալպանիոյ մէջ յուզմունքը ջնջուած է։ Բ. Դուռը բնաւ միտք չունի Ալպանիական չորս գաւառաց միացումը թոյլ տալու, ոչ ալ Ալպանիական միութեան փափաքած վարչական ինքնօրինութիւնը շնորհելու։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Վաքըթ իր այս աւուր քաղաքական տեսութեան սկիզբը սա տողերը կը դրէ.

«Հեռագիրներէն կը հասկցուի թէ Հելլենական կառավարութիւնը Բ. Դրան առաջարկներն ընդունեց է, որով խնդիրը խաղաղական կերպարան մ'առած է։ Այս իրողութիւնը կառավարութեանց կողմէ իրենց Կ. Պոլիս գտնուող դեսպաններուն իմաց տրուած է. դեսպանները ալ երէկ գումարուելով խորհրդակցեցան։ Հելլենական կառավարութիւնը պահանջած է որ իրեն թողուած տեղերն ինք գրաւելու մասին երաշխաւորութիւնք տրուին։ Մենք այդ երաշխաւորութեանց մասին տեղեկութիւն չունինք, բայց կրնանք հաւաստել թէ Բ. Դուռն որդեգրած չպիտի հանէ իր թողած տեղերուն Յունաստանի գրաւմանը։ Աթէնքի կառավարութիւնն Եպիրոսի վրայ եւ բարեկամ տէրութեանց ուշադրութիւնը խնդրեր է. բայց բնաւ կարօտութիւն չունի այսպիսի խնդիր մի ներկայելու, քանի որ Եւրոպական Թուրքիոյ գաւառաց համար միջազգային յանձնաժողովին վաւերացուցած կանոնագիրն Եպիրոսի մէջ ալ գործադրելի պիտի լինի։»

ՔԻՈՍ

Իզմիրէն առ Մէսէնճէր գրուած նամակ մի հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տայ Քիոսի նկատմամբ.

«Քիոսէն եկած նորագոյն լուրեր կը ծանուցանեն թէ երկրաշարժի ցնցումները դարձեալ կը սաստկանան։ Երկիրը միշտ շարժելուն պատճառաւ՝ ընդհանրապէս կարծիք կայ թէ կղզին կա՛մ բոլորովին պիտի անհետանայ, և կա՛մ հրաբուխ մի երեւան պիտի ելնէ։ Ուստի, դեռ կղզին մնացող ժողովուրդն երկիւղի մէջ է և մեծ փոյթ կը ցուցնէ շոգենաւերը նստելով փախչելու։ Առաջին ցնցման ժամուն բացուած խրամատներն հետզհետէ կ'ընդարձակին։ Այս ճեղքուածներէն ծծմբի հոտ կ'ելնէ և երկրին վերայ կ'իջնէ։ Ջրհորները գտուած են որ Քիոսի և Ասիոյ ցամաքին կից եղող Չէշմէի թերակղզւոյն միջեւ ծովուն յատակն հետզհետէ կը բարձրանայ։ Ցորեկները խիստ տաք կը լինի կղզւոյն մէջ։ Քիոսի գաղթականաց ամենամեծ մասն Զմիւռնիա կ'երթան։»

Քիոս կղզւոյն մէջ 10,000 վիրաւորք կան։ Նկատելով որ այսչափ բազմութիւ վիրաւորելոց համար մեծ քանակութեամբ ծուատ (թիֆթիք) պէտք է, Կ. Պոլսոյ Նպաստամատոյց յանձնախումբը մայրաքաղաքիս մէջ գտնուած բոլոր ծուատը գնեց, և Մարսիլիայէն ալ ծուատ բերել տալու որոշում ըրաւ։ Միւս կողմէ, 12 բարեսէր տիկնայք, երկրորդ մասնախումբ մի կազմելով, սկսած են սաւանները պատռել և վէրք պատելու ծառայող ամեն տեսակ նիւթ ժողվել։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՔ

Լոնտրայի ընկերվարական Ֆըրայհայթ լրագրոյն Անգղիական կառավարութեան կողմէ խափանման և խմբագրին բանտարկութեան վերայ ընկերվարականք Միթինկներ կազմելով բողոք բարձին։ Ցասուկ յայտարարութիւն մի հանեցին, յորում սա խօսքերը կը տեսնուին.

— «Ցարին մահն և այս իրողութեան նկատմամբ Ընկերվարական—Ռամկապետական կուսակցութեան բռնած ընթացքը լաւ պատրուակ մ'եղան վերջ տալու Անգղիոյ այն աւանդական քաղաքականութեան, որով ապաստանարան կը լինի քաղաքական ամբաստանելոց, թագաւորական լինին թէ յեղափոխական։ Վստահ ենք թէ Անգղիական ժողովուրդն երբէք չպիտի հաւանի այս ընթացքին։ Կ'ասեն թէ ընկերվարականք այս երկիրն (Անգղիան) իրենց գործողութեանց խարիսխ ըրեր են ընդդէմ այնպիսի կառավարութեանց՝ որոց հետ Անգղիա խաղաղութեան մէջ է։ Երբ (Անգղիոյ մէջ) Ջիզլհըրսթ ապաստանարան կը լինէր կայսերազուն ապաստանելոց, և կեդրոն մի ուստից իրենց դաւադրութիւնները կ'ուղղէին Ֆրանսական ժողովրդին կենացն և ազատութեանց դէմ, երբ Քարլիսթեան կուսակցութիւնն (Սպանիոյ) իր մասնախմբերը կը հաստատէր յԱնգղիա և իր զէնքերն ու դրամն այս երկրէն կ'առնուր, այդպիսի բողոքներ լսեցի՞նք միթէ։ Սոքա թագաւորական կուսակցութեան վերաբերեալ դաւաճաններ էին, և իրենց նպատակներին յառաջ տանելու համար՝ հազարաւոր մարդկային կեանքեր զոհ կ'ընէին, և գետի պէս արիւն կը հոսեցնէին։ Մենք գործաւորաց դասէն ենք, և յաւէտ կը ջանանք ընկերական վիճակի մէջ փոփոխութիւն մի յառաջ բերելու համար, և ահա մեր սատարուածքը կը դըրուի և մեր Գլուխը բանտ կը դրուի այս երկրիս մէջ, — որ մինչեւ ցարդ հալածելոց ապաստանարան եղած էր,—և այն ալ ինքզինք «Ազատական» համարող կառավարութեան մի ձեռամբ և սատարագծի բռնապետաց պահանջմամբ։»

ԹՈՒՆՈՒԶ

Բ. Դուռը շարունակ բանակցութեան մէջ է տէրութեանց հետ՝ Թունուզի գործին գոհացուցիչ լուծում մի տալու համար։ Միանգամայն Թունուզի Պէյին ալ հեռագրով պատուէրներ ու հրահանգներ կը ղրկէ, որպէս զի սահմանագլխոյ Արապ ցեղերուն դէմ զսպողական ազդու միջոցներ ձեռք առնելով և ճգնաժամի հոգն արշաւողները խափանելով, Ֆրանսայի առիթ չը տայ զօրք մտցնելու Թունուզի հողը։

Աւստրիական Ֆրէմտէնպլաթ կէս պաշտօնական լրագրին և Նոյէ Ֆրայէ Բրէսէ կարեւոր թերթը Թունուզի գործին առթիւ մեծ համակրութիւն ցոյց կը տան Ֆրանսայի, և նորա բռնած ընթացքը կը գովեն. մանաւանդ վերջինը կ'ըսէ թէ Ֆրանսա պարտի իր ազդեցութիւնը վերահաստատել Թունուզի մէջ, և թէ յիշեալ երկրին Ֆրանսայէն խաղաղ գրաւումը վերջնականապէս կը ջնջէ թիւրիմացութեանց պատճառներն ընդ մէջ Ֆրանսայի և Իտալիոյ։

Յունաստանի կողմէն Բ. Դրան առաջարկներուն ընդունելը, զոր հեռագիրը ծանոյց, և որ յոյս կը տայ թէ խաղաղութիւնը պիտի պահպանուի, յոյժ լաւ ազդեցութիւն ունեցաւ Օսմ. արժեթղթոց վրայ, և Քօնսոլիտէն մինչեւ 16 ղրուշ 10 փարա բարձրացաւ։ Ցեռայ մինչեւ 15 ղրուշ 30 փարա ինկաւ։ Ուրիշ արժեթղթերն ալ առաւել կամ նուազ բարձրացան։ Պանքաներու արժեթղթերն, ինչպէս նաեւ Օսմ. փոխառութեանց արժեթղթերը մասնակցեցան այս շարժման. միայն Թրամվէյի թուղթերը կը մնան ուր որ էին։ Ճէրիտէի Հավատիս հաստատէ այսօր թէ երբ Յունաստանի խնդիրը կարգադրուի, Քօնսոլիտէն մինչեւ 20 ղրուշ պիտի բարձրանայ. ուստի, արժեթղթատէրք չեն ուզեր եղեր իրենց ձեռքը գտնուած թուղթերը վաճառել։

Վեհ. Սուլթանն Ա. կարգի Օսմանիէ պատուանշան տուաւ Ռուսիոյ դեսպան Պ. Նովիքոֆի և Խմէլնիցքի իշխանին։

Աթէնքի քաղաքապետութիւնն 3,000 ֆրանք նպաստ ղրկած է Քիոսցւոց։

Թէրճիւմանը Հագիգաթ լրագիրը Վիտինէն թղթակցութիւն մի կը հրատարակէ, որոյ մէջ անհաւատալի իրողութիւնք պատմուած են։

Իրիկուններն աղօթելու համար մզկիթ գնացող իսլամք Պուլղարներէն կ'արգիլուին ու կը ծեծուին եղեր։ Մարտ 18ին գիշերն իմամ մի էզան կարդալու պատրաստուած ժամանակ, Պուլղարք զայն բռներ մզկիթին դրանն առջեւ կախեր են։ Մեռեալ իսլամ կնոջ մի մարմինը Պուլղար պաշտօնատարներէ քննուեր է՝ հակառակ իսլամական օրինաց։

Հագիգաթի թղթակիցը կ'ասէ թէ այսպիսի իրողութիւնք ամեն օր անպակաս են Վիտինի մէջ։

Ոստիկանութիւնը բաւական թըւով Հելլենական լրագիր գրաւեց, որոց Թուրքիա մտնելն արգիլուած էր և Աթէնքէն մայրաքաղաքս եկած էին իտալական վերջին շոգենաւով։

Կը լսենք թէ Սեբաստոյ գերեզմանատան խնդրոյն կարգադրութեան համար կազմուած խառն յանձնաժողովին Յոյն անդամ Սուլիոտի էֆէնտին՝ Քիոսի արկածելոց օգնութեան գործին զբաղած լինելուն պատճառաւ՝ տակաւին չէ կրցած իր տեղեկագիրը խմբագրել։

Հեռագրոյ և թղթատարութեանց վերատեսչութիւնը կը խնդրէ մեզնէ ծանուցանել թէ օտար լեզուով հեռագրական թղթակցութիւն հաստատուեցաւ Գօնիայի հետ, և թէ մայրաքաղաքէս յիշեալ քաղաքը ղրկուած 20 բառով պարզ հեռագրոյ մի գինը 25 ղրուշ է։

Երկուշաբթի իրիկուն Այա-Սօֆիայի Մէտրէսէին Սօֆթաներէն մի քանին Այա-Սօֆիայի հրապարակին վերայ իրարու հետ կռուելով, երեքը դանակի հարուածներով վիրաւորեցան, և յարձակումը ընող հինգ վեց Սօֆթայք բռնուելով ոստիկանութեան դուռը տարուեցան։

Չորեքշաբթի օրն Անգղիական Պէրլի շոգենաւը մայրաքաղաքիս նաւահանգիստը մտած միջոցին՝ Թօփխանէի առջեւ խարիսխ արկած Ֆրանսական Ցանա շոգենաւուն զարնուեցաւ, և երկու շոգենաւք ալ քիչ շատ վնասեցան։

Կ. Պոլսոյ ոճրագատ ատեանն այս շաբթու մի քանի ոճրագործ դատեց, որոց մին էր Պէշիկթաշ բնակեալ Նիկողոս անուն 19 տարեկան պատանի մի, արհեստիւ ոսկերիչ։

Յիշեալ պատանին, անցեալ օգոստոսի 9ին Սուրբ Փրկչի Հիւանդանոցը կ'երթայ Նշան անուն Պէշիկթաշցի պատանի մի տեսնելու, որ անառողջութեան պատճառաւ հիւանդանոց դրուած էր։

Հիւանդանոցին տեսուչը կասկածելով որ յիշեալ պատանին փախցնելու խորհուրդ կը նիւթէ, կը հրաւիրէ զՆիկողոս որ տեսակցութիւնը շուտով լմցնէ ու մեկնի։ Նիկողոս բարկանալով ոխ կը պահէ տեսչին դէմ, կ'երթայ ռէվոլվէրով կը զինուի, և մօտակայ սրճարանի մի մէջ սպասելով, իրիկուան ժամը 1 1/2ին Հիւանդանոցի պատէն վեր կ'ելնէ և ներսի պարտէզը կը ցատկէ։ Հիւանդանոցին սպասաւորներէն ոմանք զայս տեսնելով՝ աղաղակ կը բառնան, և տեսուչն իմանալով այն կողմը կը դիմէ։ Նիկողոս զայն տեսնելուն պէս՝ երեք անգամ ռէվոլվէր կը պարպէ նորա վերայ, բայց բարեբաղդաբար չկրնար զարնել, և պատէն վեր ելնելու և փախչելու աշխատած ժամանակ կը բըռնուի։

Ոճրագատ ատեանը, վկայները լսելէ յետոյ, պատժական օրինաց 180րդ յօդուածին համեմատ երեք տարի շղթայակապ աշխատութեան դատապարտեց զՆիկողոս։

Կը յիշուի թէ երկու տարի առաջ Թէխս գետին յորդմամբ Հունգարիոյ Զէկէտին քաղաքը ջրով ծածկուած, և անձի ու ստացուածոյ մեծ կորուստ եղած էր։ Յայնմ հետէ այդ քաղաքը նորէն շինուած էր և նոր թումբեր հաստատուած էին գետին ջուրերը զսպելու համար։ Այժմ կը ծանուցուի թէ Թէխս գետը դարձեալ յորդեր է, և Զէկէտինէն վեր և վար շատ տեղեր ջրով ծածկուեր են և մեծ վնաս եղեր է։ Դարձեալ բուն քաղաքին, ջուրը թումբերուն բարձրութեան հասնելու համար՝ երեք քառորդ մէթրոյ միայն մնացեր է այժմ։

ԱԶԴ

Լոյսի խմբագրապետ Գարամանեան Մինաս էֆէնտիի հիւանդութեան պատճառաւ այս շաբթու Լոյսը չկրցաւ հրատարակիլ, բայց բարեբախտութեամբ կը լսենք թէ Մինաս էֆէնտիի հիւանդութիւնը բարւոքելու վերայ լինելով, կը յուսացուի որ յառաջիկայ չորեքշաբթի օրը պիտի կրնայ իր թերթն հրատարակել։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ընկերվարականաց խնդիրն Եւրոպիոյ մէջ ընդհանուր ուշադրութեան առարկայ եղած է։ Լոնտրայի մէջ հրատարակուած գերմանական Ֆրայհայթ լրագրին խափանման վրայ՝ Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ քանի մի երեսփոխանք այս առթիւ հարցուց մ'ուղղեցին Ներքին գործոց նախարար Սըր Հարքորթի, որ նոցա պատասխանելով ասաց թէ, յիշեալ թերթն յօդուած մի հրատարակած էր, զոր Անգղիոյ և ուրիշ երկիրներու լրագիրք օրինակած էին։ Այն յօդուածին պարունակութիւնն ընդհանրապէս նողկալի էր, իր գաղանական կատաղութեամբ, ինչպէս ըսաւ նախարարը։ Զարին մահուան վրայ խօսելով Ֆրայհայթ այսպէս կ'ասէր. "Ցաղթութիւն, յաղթութիւն.... քանի մի տարիէ ի վեր շատ գրնտակներ չչած են այն հրէշներուն ականջին, բայց Նոպիլինկի փորձն ի բաց առեալ, նոցա գլխոյն մազին անգամ հանդիպած չեն.... Ուրիշ անպիտաններ, որք զանազան երկիրներու մէջ տիրող դասերուն նկատմամբ վարչական մեքենային թելերը բռնած են, բարոյական ահագին սրհուրք զգացին, և արտասուք թափեցին, որք խոստովանութիւն մ'են, թէ սոսկ սպառնալիքներու կողմէ, որք կայսերական գահոյից վերայ կըբազմին, և թէ այն կարգաւորեալ աւազակներէն, որք առաջին կարգի հանրապետականներ են։ Առատ կոծեր եղան Գաղղիոյ, Զուիցերիոյ և Ամերիկայի մէջ, ինչպէս նաև ի Գարաստաղ և ի Ցունաստան։ Պ. կամպէթթա՝ Գաղղիոյ ժողովներուն նիստն այս առթիւ յետաձգեց և սով կընամանք մ'ըրաւ Գաղղիոյ։ կառավարող դասերը միապետի մի յաջող սպանութեան մէջ սոսկ մարդասպանութիւն մի չեն տեսներ, այլ յաղթական յարձակում մ'ընդդէմ իշխանութեան։ Նոքա գիտեն թէ ամեն յաջողութիւն ոչ միայն յարգանք կը ներշնչէ, այլ և նմանութիւն կը գրգռէ, ուստի իրենց գլխոյն համար կը սարսափին.... Մեք կը գանգատիմք որ ինքնակոչ բռնաւորասպանք հազուագիւտ են ... եայլն, եայլն։

Սըր Հարքորթ այսպիսի սպանութեանց քաջալերիչ գրուածները քաղաքային ընկերութեան հիմանց դէմ յարձակում համարեց. բնաւ որ և է կառավարութիւն մի, ասաց, որ ընկերային ապահովութիւնը պահելու պարտիքը կատարել կ'ուզէ, չ'կըրնար ներել որ այսպիսի նողկալի օճիրներ քարոզուին. Նոքա որք ապաստանի իրաւանց նախանձախնդիր են, առաջին են նաև այսպիսի զեղծմանց պատիժը պահանջելու։ Այս դատն Անգղիական կառավարութեան կողմանէ սկսուած է՝ աւանց օտար դեսպանաց միջամըտութեան։

Արքունական դատախազ Պ. Բոլանթ՝ դատարանին առջև Ֆրայհայթի ամբաստանեալ գրուածը կարդալէ յետոյ՝ զայն Անգղիական օրինաց հեաևեալ յօդուածին ենթակայ համարեց։

"Նոքա, որք կը դաւադրեն, ընկերութիւն կը կազմեն կամ կը միաբանին ուրիշ մ'սպաննելու համար, թէ՝ Անգղիական հպատակ լինին թէ՝ ոչ, թէ՝ Անգղիոյ մէջ լինին թէ՝ ոչ, կամ նա որ խնդրէ, քաջալերէ, համոզէ, կամ համոզել փորձէ զոք ուրիշ անձ մի սպաննելու, թէ՝ Անգղիոյ լինի թէ՝ ոչ, յանցաւոր է, և երբ դատապարտուի, իւր ներկայացեալ դատարանին հրամանաց ենթակայ է, և երեք տարիէն մինչև տասն տարի բանի աշխատութեան պարտաւորեալ, կամ երկու տարի կը բանտարկուի բանի աշխատութեամբ կամ ոչ։" Այս յօդուածին համեմատ դատուեցաւ Ֆրայհայթի խմբագիր Պ. Մօսթ։

ՔՈՒՐԴՔ

Եգիպտոս հրատարակեալ Ֆրանսերէն լրագիր մի Կ. Պոլսէն ղրկուած հետևեալ գրութիւնը կըհըրատարակէ, որ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակէ Քուրդաց և նոցա բնակած երկրին վերայ.

Քուրդստանի մի ծայրէն միւսը կը գինուին։ Քուրդք, բոլոր Ասիացւոց պէս, չափազանցութեան միտեալ են իրենց բնութեամբ, և անխոհեմութեան՝ իրենց ագահութեամբ։ Իրենց քաջութիւնն և բարդատական յաջողմունքն արբեցուցած են զիրենք։ Այդ թշուառ արտորայք հաւատք ունին իրենց ձիերուն, թևերուն և նիզակներուն վերայ. միգ չատ կայ Քուրդաց մէջ, բայց ըստ բաւականին գլուխ չը կայ։

Երեք տեսակ Քուրդ կայ. առաջին՝ ազնուական կամ կառավարող դասն. Թամուններն (°) (Բեգզադէներն,) բայց՝ որ Քուրդերէն կը նշանակէ որդի կամ սերունդ։ Ամենն ալ մի ինքնիշխան գերդաստանէ սերեալ են, և Եւրոպիոյ ազնուականութիւնը՝ Քրիստոսի թուականէն առաջ սերած վեհապետական նախահայրք այս Թոռներուն առջև ծագումական պէտք է համարուին։

Երրորդն (1) Զօրա, ամենէն աննըշանն է, և Զինկանէներու կրնայ նըմանցուիլ։ Ամենն ալ խոլամ են։

Քուրդք ցեղ ցեղ կ'ապրին։ Մէկ մի ցեղ ազգականութեան կամ արենակցութեան գիծ մի կը կազմէ, և գլուխը կը գտնուի ամենէն տարէց Թամունը, որ յայնժամ Աղա անունը կ'առնու։ Միւս պաշտօնատարք այդ Աղային բնտանիքէն են, և սերնդարանորէն կը դասակարգուին։ Աղաներուն կարևորութեան աստիճանը կը փոխուի իրենց հրամայած գիւղերուն թուոյն համեմատ։ Ընդհանրապէս, քանէ աւելի չ'լինիր։ Պէտք է ըսել Քուրդաց վրայ յաւելուլ մի քանի Հայկական ցեղեր, որք իսլամութիւն ընդունած և Քուրդաց հետ միացած են դարերէ ի վեր, որպիսի են, օրինակի համար, Մամըգիներն, եւն։

Աւելորդ է ասել թէ ցեղին մէն մի գիւղ իւր Աղան ունի, որ իրրև գերագոյն Աղա, ընտրուած է անդրանկութեան իրաւամբ և նոյն գերդաստանէն։

Արդ, ի՞նչպէս կը գործէ այս նախնական դրութիւնը. — ճիշդ հին աւատականութեան պէս։ Վերը տէրքը, վարը սորուկք. քմահաճութիւն՝ օրէնքի տեղ, հնազանդութիւն՝ փոխարէն քրնութեան։ Իրաւունքը զօրաւորագունին է, այսինքն մեծին։ Քուրդստանի մէջ կը դադրին տէրութեան օրէնքներն. գունդ մի զօրք պէտք է բանի հնազանդութիւն պահանջելու ամեն գործի համար։ Տուրքը սա կերպիւ կը հաւաքուի. տասանորդաց հաւաքչի պաշտօն վարել ուզող ամեն անձ կանխաւ մեծ Աղային քով կ'երթայ և կ'ասէ. «մինչև ո՞ւր կրնամք երթալ». Աղան գումար մի կ'որոշէ, 10,000 ոսկի, օրինակի համար։ Տասանորդաց հասոյթն 50,000 ոսկի կ'արժէ։ Անօրէնք որն ոչ ոք Աղային որոշած 10,000 ոսկւոյ գումարէն աւելի տալ կը համարձակի. եթէ ոչ անծանօթ անձ մ՝ որ 11 կամ 12 հազարի յանձն առնու։ Տասանորդները կը թողուին այս վերջնոյն, և յօրինուած խաղն այսպէս կը խաղացուի. Աղան առեծի բաժինը կ'առնու, մնացածը մեղսակիցն կը թողու, և ամեն ոք կը շահի, ի բաց առեալ երկու գլխաւոր սարքերը, ժողովուրդն որ 50,000 ոսկի կը վճարէ, և արքունի գանձն՝ որ միայն 10,000 ոսկի կ'ստանայ։

Կը հասկցուի ուրեմն թէ Աղան, այս պայմանաց մէջ, ճիշդ այն մեծահարուստ և ազնուական կենցը կը վարէ, որում սովոր են բոլոր իշխանք, աւատապետք, Ամերիկացի ազգապետները, և այլն։ Այս Քուրդ Աղան հին ասպետ մ'է իւր ենթականերով, ծառաներով, և այլ ազնուական սպասանքներով։ Այս զուարճալեաց միոյն մէջ, որում ներկայ էի իբրև այցելու, Ալի Աղա անուն ոք իւր հայրն սպաննեց ոխակալմամբ. ասպետական յանդգնութեամբ, և պատճառ եղաւ այս դէպքին. Ինչպէս սպանութեան, նոյնպէս թալման հանդէսին ականատես եղայ։ Մարդ ինքզինքը ծ. դարու մէջ կը կարծէ։ Վախճանելոյն ձին ծածկոյթով մի պատած էին, և երկու ըսպասաւորք դաղաղին ետևէն կը տանէին. զայն. կարծես թէ Մարլպորոյի թաղումը լինէր։ Ամեն ինչ ներկայ էր...

Աստ կ'ապրի և կը շարժի ժողովուրդ մի՝ մեծ մասամբ խառն բայաներէ բաղկացեալ, որոց վրայ արդէն խօսեցայ, ընտիր, պարկեշտ, քաջ ժողովուրդ, որ լաւ կը դիմանայ աշխատութեան և պատերազմի, բայց կը հարստահարուի, կը նեղուի։ Մնացեալը կը բաղկանայ Քաղդէացիներէ, որոց մի մասը Նեստորական, միւս մասը Յակոբիկեան են, և ի վերջոյ Ասորիներէ, որք դաւանութեամբ քրիստոնեայ են, բայց չեն գիտեր թէ ո՞ր ազանդին կը վերաբերին. ազգաւ միայն են, երկրագործութեամբ կ'ապրին և ո՛չ թէ անասնաբուծութեամբ։ Իբրև ընդհանուր յատկանիշ, կը դիտեմ թէ Քուրդ ձիաւորք աւելի Կարնոյ կողմն են, և հետևակները Տիարպէքիրի կողմը։ Սա ևս պէտք է յարել, որ Հայոց բազմամարդութեան մասին երկու կողման ըսածներն ստուգելու համար խիստ ճիշդ աշխատութիւն մի կատարելով, սա եզրակացութեան հասած եմ թէ Հայաստանի մէջ 100ին 32–33 քրիստոնեայ կայ։ Մնացեալը Քուրդ և ուրիշ տեսակ իսլամք են։ Ներսէս Պատրիարքն 100ին 64 են կ'ասէր Հայոց համար, զի դուրս կը թողուր Քուրդերն, որք սակայն մեծամասնութիւն կը կազմեն արդեամբ, եթէ ոչ իրաւամբ. կէս մի զօր պէտք չունիմ քըննելու(2)։ Գալով Թուրք իշխանութեանց, որք քրիստոնէից թուոյն համար միայն 100ին 16ի համեմատութիւնը կ'ընդունին, նոքա ևս հաւասարապէս կը սխալին։ Վերոյիշեալ թիւը, զոր անձնապէս ճշմարտութիւնը գիտնալու մըտօք խնամով քննած և գտած եմ, ճըշմարիտ թիւն է։

Քուրդստանի վրայ այս ընդհանրապէս անծանօթ մանրամասնութիւնները ձեզ օգտակար համարեցայ, զի քիչ ժամանակէն դարձեալ Քուրդստանի խօսքը պիտի լինի. և լաւ Թըղթակից մի դէպքերէն առաջ պէտք է անցնիլ, և ոչ ետևէն երթալ։

Գալով զինուց, այլազան են. բաղմաթիւ Հէնրի Մարթինիներու հետ՝ Քուրդաց մէջ դեռ նիզակ և գայլախազ հրացան և անդրջրհեղեղեան գինուց ամբողջ հաւաքածոյն կայ, զորս Եւրոպիոյ մէջ խնամով կը հաւաքեն։

Ի հարկէ, այս Քուրդք կը պատերազմին Մանաֆներու եղանակաւ, ինչպէս Պուշը–Պօզուգները կ'անուանուին Պուլքանեան թերակղզւոյն մէջ. այս Մանաֆ անունն, որ աւազակ կը նշանակէ, հետաքրքրաշարժ ծագում մի ունի։

Երբ գինուորագրութեան սկսուէր, էնամիի կարգով գործ կը կատարէին. պարտիզպաններու էնամին ալ բանջարեղինաց կարգը կ'ստորաբաժանուէր. կոյին մանաֆ, պզպաններու կարգը. ճողնամպէն, ծաղկեվաճառի կարգը. Էնկէնար, կանկառի կարգը. սողանէ, սոխի կարգը. ֆասուլեա, լուբիայի կարգն, և այսպէս միւս կարգերն ալ։

Իւրաքանչիւր կարգին դրօշն էր իւր մասնաւոր բանջարեղէնը, զոր լարի մի ծայրէ կը կախէին։ Երբ հրամանատար սպայն ուզէր կարգ մի հաւաքել գինւորական փորձութեան կամ ամսականաց վճարման (զի յայնժամ կը վճարուէր) և կամ գինուց ներքև դրուելու համար, այն ատեն լարը կը քաշէր, բանջարեղէնը կը ճօճար օդին մէջ, և այն կարգը կը հաւաքուէր։ Անգինար ամենէն բազմաթիւ և ամենէն խռովայոյզն էին, կ'ասեն. անունն իւր սեռակին մնացած է, այսինքն Պաշը Պօզուքին։

Հիմա Քուրդք մի՛այն Մանաֆներ, մեծ մասամբ ձիաւոր Մանաֆներ ի պէտս կրնան հանել. բայց բաւական է որ Դուռը զրպէս հակառակ չ'լինի այս շարժման, կարելի է բորբոքել և աշխարհս մարմին մի կազմել։

(1). Թղթակիցը կը մոռնայ Բ. կարգը՝ բուն Քուրդերը։ Մ. Խ.

(2). Թղթակցին այս դիտողութիւնը բաղում առարկութիւն կրնայ վերցնել։ Բայց, ըստ թղթակցին, ո՞ւր կ'սկսի և ո՞ւր կը վերջանայ Քուրդստան.... Մ. Խ.

ՀԱՅ ԿՂԵՐՆ (*)

Դ.

Երկու հակառակ դ սպափարայ անկարելի է միանգամայն ճշմարիտ լինել. առարկայ մի երբ խնդրոյ նիւթ կը լինի, և նորա վերայ կարծիքներն կը բաժանին, յայտ է թէ կա՛մ առարկայն չէ ամբողջ ըմբռնուած, և կա՛մ միտքն պաշարեալ է. անանել իրողութիւնն այնպէս, ինչպէս որ չէ, զի ճշմարտութիւնն ըստ ինքեան յաւէտ մի է և անփոփոխ, մ'րչափ և զանազանին մեր խորհուրդներն և տեսութիւններ։

Երևոյթներն ուշադրութեամբ և երկայն հետազօտել, փոյթ ծել յիւրաքանչիւր մասունս և ամբողջին հետ նոցա ունեցած ներդաշնակութեան և առընչութեան եղանակն որոշել, իմաստին ունենալ կատարեալ ապահովութիւն՝ եզրերէն դէպ ի սկզբունք դիմելոյ, և դատաւորութեան յատուկ կանոնաւոր սեռ ազատագոյնել, ահաւասիկ ճշմարտութեան հասնելոյ հարկաւոր պայմանն, առանց որոյ միտքն ո՛րքան և որոնայ, պիտի չ'կարենայ մօտել երբէք իւր գաղափարներն և անդորրաւ արդիւնք արտադրել։

Նախընթաց կրկին յօդուածներով, ազգին և ժամանակին ոգին բաղդատելով ընդհանրապէս Հայ կղերին ներկայ դրութեան հետ, բարեխառնաբար ցոյց տուինք այն խոր վիհն, որ լայնարձակ կ'անջրպետէր երկուց աշխարհաց մէջ. պարզեցինք եկեղեցւոյ պաշտօնէին վիճակացոյցն՝ որ միայն փառաբանութիւն կը բովանդակէր, և ականապաշտօնեայք ա՛մենք բարեբարաւոր համեմատօթյամբ հաստատել, թէ անկեալ է Հայ կղերն իւր կոչման բարձրութենէն, և իւր անկման պատասխանատուութիւնն ու դատաստանն իւր վերայ կը ծանրանայ և ոչ ժողովրդեան։

Ընտի և այսր, Հայ կղերն լըռեց. բայց խօսեցաւ մի որատաւաշ երիտասարդ, Աստնի Գրասէր, որ իւր բնական պերճախօս լեզուաւ Հայ կղերին կեանքն ու գաղափարն քննադատելով, իրաւունք կուտար մեր առաջարկած խնդրոյն կարևորութեան, և համաձայն ընդմեզ, կը պնդէր, յանուն բարոյականի, յանուն ազգութեան, վերակազմել, բարեփոխել Հայ եկեղեցականն, Հայ կրօնի ազգա և աւելի պատշաճեալ։

Խորին շնորհակալութիւն այդ պատուական և ազատախոհ երիտասարդին, որ խիստ լաւ թափանցած է Հայ կրօնաւորին դերն ու կարևորութիւնն ազգին մէջ, որ շատ կղերականներէ աւելի նախանձայոյզ է կղերականաց պատւոյն, և որ ա՛յնչափ գորովանօք իւր կարեկցութիւնն կը յայտնէ առ հիւանդ կղերն Հայոց, մինչ հիւանդն կը յարատևէ գլխովին թմրել անզգայ։ Ցաւ քաղցր է մեզ լսել թէ իւր ախորժանէր որտադրաւ գրիչն պիտի չ'դադրի այն տեսոյ նիւթին վերայ անդրադառնալ միւսանգամ, ցորչափ կը սիրէ մաքուր և հոգեզուարճ տեսնել քնարան Հայ եկեղեցւոյն։

Երբ ժողովրդային կարծեաց թարգմանններ այսպէս մեր փատան կը պաշտպանեն, զարմանալի է, զի կանամբի կղերական դասէն, ազգին ուղղոյն ու ծուծոյն ապրող մի որբակրօն քահանայ, յանկարծ Մասիսի մէջ մեր դէմ կ'ելնէ, ժողովուրդն ամբաստանելով, ջատագովել Հայ կղերն, և Սեմմի մաքրագործ վասակներն օծելով՝ յանգիտանս աունել ազգին որպէս գաւառն Աստուծոյ։

Տէօքմէճեան Տ. Կարապետ Ս. Հայր, Զմիւռնիոյ հաշկաւոր քաղաքին արժանաւոր երեցն, իւր ձայնն կուզոյ խառնել մեր ձայնին հետ, ճիշդ որպէս կը խառնեն պաղ ջուրն թանին հետ. իւր յօդուածն այնու ևեթ նշանաւոր է, զի խառնաշփոթ է և անկերպարան և թափուր յատենական ոճոյ. չիք անդ ոչ սկիզբն, ոչ միջոց և ոչ կատարած. պատ ի պատ կ'ընթանայ, մերթ իւր բանաստեղծական, խմբագրական, ճեմարանական, և աստուածաբանական կիրթ և նուրբ ճաշակին վերայ գովելով.... մերթ մամլիկներու գեղարուեստական առասպելներ պատմելով, և մերթ ևս մանուանդ, իւր կարգին փառքերուն եղբայրսիրութեամբ, իրմէ շատ աւելի արժանաւորագոյն կղերիկներ թշնամանելով, որով կրկին և ևս կը նուիրագործէ մեր նախորդ յօդուածն։

Տէօքմէճեան՝ մեր անձն խաչ չը խնայէ բնաւ, և զմեզ կը համուածէ կայի յանդգնախօս լեզուաւ. այլ թող ապահով լինի, թէ մեք ևս բաւական վեհանձնութիւն ունիմք խնայել Օծելոյն Աստուծոյ, թէև մի անօրէն Սաւուղ լինի այն։

Փակեմք ուրեմն անձնականութեան վերաբերեալ գձուձ վէճեր, որ նշանակ է տկարութեան մտաց և փառասէր անզօրութեան, և լըջօրէն յուզեմք խնդիրն Հայ կղերի, եթէ արդարև անկեղծութեամբ կը սիրեմք ազգին բարիքն, և կը փափաքիմք մի նոր և բարւոք կազմակերպութիւն տալ ազգային եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան։

Մինչև ցարդ մեզ թէր ու դէմ գրուած յօդուածներէն, և մեր ի լոյս քաղած տեղեկութիւններէն դատելով, կը մակաբերեմք աստուածեւ թէ, իւր այսօրեայ վիճակին մէջ, անհերքելի ճշմարտութիւն եղած է Հայ եկեղեցականին անկումն, որ կը բացատրուի առ հասարակ նորա խոր ագիտութեամբ մաքի, և իւր կոչման և ազգային պիտոյից անգործութեամբ. այն բացայայտ իրողութեան վերայ միաբանելով ամեն մաքեր և կարծիքներ, կընդունին նաև՝ Հայ կղերին իւր բարձր կոչման ըստ կարի համապատասխանող դիրքի մէջ դընելոյ անհրաժեշտ հարկն։

Այլ կը խորհիմք մեծապէս, եթէ կը կարծեմք, թէ գործն այսչափով միայն կը վերջանայ. հիւանդութեան գոյութիւնն ճանաչել և զայն դարմանելոյ պէտքն զգալ, բաւական չէ. հարկ է մանաւանդ նորա պատճառներն որոնել և նոցա զօրութեան դէմ միջել ուղղակի, որպէս զի հաստատուի հիւանդն, և դարմանն ևս ներգործէ իւր ազդեցութիւն։

Հիւանդ է Հայ կղերն, և ինքն է, կ'ասեմք, պատճառ իւր հիւանդութեան. մեք զայս կանխեցինք բացատրեցինք ընդարձակօրէն, հերքելով մի ըստ միոջէ այն անզօր առարկութիւնքն, որք կը նկատէին ժողովրդեան վիզը կապել խոստովանահայր կղերին մեղքեր։ Թուէր սակայն, թէ տակաւին այնպէս ըլլալի և հեշտալի չէ եղած մեր բարբառն, ինչպէս որ պէտք էր, և ինչպէս որ մեք կը յուսայինք. բայց խնդիրն գլորուեցաւ, և մեք պիտի չ'պարտինիմք, մինչև հասնիմք մեր դաղափարոյ եզրակացութեան. խոստովանաբար ներողութիւն խնդրելով մեր ընթերցողներէն, եթէ ստիպուած եմք մի յեղաշրջում առնել այսօր մեր նախորդ յօդուածին, և մեր միտքն ամբողջացունելով, միանգամ ընդ միշտ հաստատել թէ ո՞վ է վնասապարտն Հայ կղերին վատթարութեան, և ապա յաջորդաբար ցուցնել զայն դարմանելոյ եղանակն, որչափ մեր տըկար միտքն կրնայ մեզ ճանաչել։

Կ'առարկուի, մեր գաղափարին հետ բացարձակապէս խորթ հակամտութեամբ, թէ ժողովուրդն է վարչը ընկերութեանց անկման. այն ժողովուրդն անշուշտ, որ Հայութեան ոգին ամփոփէ կը կազմէ, և կղերն նորա ներկայութիւնն է միայն։

Ընդունիլ թէ եկեղեցականաց անկումն ազգին համար մի չարիք է և ժողովուրդն է կամաւոր կամ ինքնաբերաբար պատճառն այն չարեաց, ընդունիլ է, թէ ամբողջն ևս իւր մասին հետ անկեալ է միանգամայն, թէ ազգն չունի գիտակցութիւն իւր գոյութեան, իւր կենաց և իւր պիտոյից, և թէ հետևաբար՝ Հայութիւնն զուրկ է ազգ մի կամ ընկերութիւն մի կազմելու տարրերէն։ Այլ ո՞չ. Հայն կը ճանաչէ ինքզինք, կ'զգայ իւր պէտքերն, կը դիտէ իւր առաջադայ շաւիղն ևս, և կը գործէ, ժամանակին հետ մրցելով յառաջ մինչ յառաջ, և կարեմք ասել թէ այսօր Հայ ժողովուրդն աւելի լաւ է քան երբէք, և վաղն պիտի գերազանցէ քան այսօր։

Բայց Հայ կղերին համար այսպէս չէ. Նորա անցեալն ազնուական էր, ներկայն մահ և ապագայն կարի մռայլապատ, զի տակաւին չը

(*) Տես Մասիս թիւ 2757–2787–2788

թափի նա, հազիւ կը զեղանի խոստովանիլ իւր մեղքն, և ժողովուրդն կը դատապարտէ, իւր ունկն լսելով ճշմարտութեան, արդարութեան և խոհեմութեան ձայնին. Զզուած եմ, կ'ասէ, ժողովրդէն. որ համար յայնժամ պիտի վերականգնի, և ի՞նչպէս հնար է այնուհետև որ վերականգնի. ուրեմն Հայն մոռցած է՛ իւր Աստուածն ու կրօնն, ուրեմն Հայն իւր ազգային եկեղեցին ոչնչացունել կը խորհի, ուրեմն Հայն չ'ախորժի՛ր բարի եւ իմաստուն եկեղեցականներ ունենալ, որք ժողովրդական լինին, ննդ և գաւ չգործեն մաքրու, հայ ընտանեաց և հայրենեաց պահապան հրեշտակ ընծայուին, եւ բանիւք և օրինակաւ և հանճարով հայ ժողովրդեան միրան ու միտն խրատեն, հովուեն, առաջնորդեն իրարին և յօգտակարին:

Զայս արդեօք կամին ասել ոմանք ի Հայ կղերաց, որք ջանան ժողովուրդն պատճառ ցուցանել հայ կղերին անկման. մեք արդարև կը չատագովնիմք նոցա այս առաջին անմտութեան վերայ, և կը թողումք որ նոյն իսկ իւրեանց մէջ բերած պատճառներով ընդունին իւրեանց վերջին պատասխանն, որ դամ մի ևս պիտի յայտնէ աշխարհի ընդհանրապէս ժողովրդեան անմեղութիւնն և ընդհանրապէս կղերին նախատինքն:

Նախ, կ'ասեն, թէ «ժողովրդեան հարուստ և ուսումնական մասը հեռի կենալով կղերականութեան սուրբ պաշտօնէն, տեղի տուած է, որ անարգները, աղքատները, անուսները, գռեհիկները, ծոյլերը գան փարեն այդ պաշտօն»:

Մեծատունին և ուսումնականին կղերական պաշտօն չընդունելն բաւական արդար փաստ մի չէ, որ այդպիսի անարժէք մարդերու յանձնուի ազգային եկեղեցւոյ և բարոյականի տեսչութիւնն. զի յայնժամ կրօնն մի պատրանք եղած կը լինի, և նորա ներկայացուցիչն մի խաբեբայ դատարկապորտ սինլքոր, որ ուտիճ է ընկերութեան և քանդիչ եկեղեցւոյ. եթէ կ'ընդունիմք այս ողբալի հետևութիւնն, ասեմք ուրեմն՝ կամ լաւագոյն կղեր կամ ոչ երբեք կղեր:

Մեծատունն և ուսումնականն կը խորշին կղերականութենէ, բայց երբ արդեօք և ո՞ր իմաստուն եպիսկոպոս հրաւիրած է երբէք մի փարթամ ուսումնականն, որ յանձն առնու տարագի եկեղեցւոյ. խուփ աչքով կը ձեռնադրեմք ամեն ռամիկ և կանամի կղերականներ, և չխորհիմք բնաւ թէ բարւոք է և ոչ զոք ձեռնադրել, ցորչափ առ ինչ այլ լաւին՝ յանհինք միայն կը ներկայանայ մեզ:

(Շարունակելի.)

ԵՂԻՇԷ Վ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ.

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

ՀԱՅԱԲՆԱԿ ԳԱՒԱՌԱՑ

ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ ԳԵՏՆԱՏԱՆՁԻ

(Ըստ Էրզրում. Թօքէնտամըան)

Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

(Շար. և վերջ.)

ԳԼՈՒԽ Գ.

Գետնատանձին սննդարար կարողութիւնը և հացին մէջ խառնուիլը:

Կենդանեաց տրուած արմատական կանանչեղէններուն մէջ գետնատանձը կը գերազանցէ զգետնախնձորը, վասն զի առաջինին ընդեղէն տարր մասը՝ որ 100ին 23,96է, գետնախնձորէն աւելի հարուստ է՝ մածլին (աղօթէ), իւղային, շաքարային և փոսփորական նիւթերովը:

Պ. Պուսէնկոյ կը հաշուէ որ ձիերու, կովերու և ոչխարաց համար՝ հարիւր քիլօկրամ չոր խոտին տեղ, 250 քիլօկրամ գետնատանձ կը բաւէ, հարկ չէ ըսել թէ երբէք կենդանիները չեն սնուցաներ միայն գետնախնձորով, ճակնդեղով, բանջարով. չողգամով կամ գետնատանձով, վասն զի չատ ջրոտ ըլլալնուն գիրցանելու են և տեղ չեն բռներ. մէջտասանց հետ խառնելու է չոր խոտ, կտրտուած յարդ, չոր կանանչեղէններ եւ: Ահաւասիկ օրինաւոր ճաշի օրինակ մը.

5 քիլօկրամ չոր խոտի հետ
20 » ճակնդեղ
3 » ջարդուած յարդ

Արդ եթէ 20 քիլօկրամ ճակնդեղին տեղ՝ գետնատանձ դնենք, ճակնդեղին սննդական համեմատութիւնն չոր խոտին հետ 500 ըլլալով և գետնատանձինը միայն 250, համեմատական հաշուով վերջինէս խառնուրդին մէջ 10 քիլօկրամ գետնատանձ բաւական է: Եւ ուրովհետև հարիւր քիլօկրամ գետնատանձին գինը հազիւ կէս ֆրանք է, մինչդեռ ճակնդեղին գինը մէկ ֆրանք 60 սանթիմ է, աւելի դատ ճակնդեղին կրկինը տալու է, հինգ սանթիմի գետնատանձը՝ 3 ֆրանք 20 սանթիմի ճակնդեղին տեղը կը բռնէ. կաթնատու խոշոր կովի մը համար Պ. Պուսէնկոյ հետևեալ խառն սնունդը կը խրատէ.

Չոր խոտ 7 քիլօկրամ ու կէս
Գետնատանձ 19 »
Մանր յարդ 3 »

Ձիերը սանպլին (հաւաճի) չափ ախորժակով կուտեն զգետնատանձը, որովհետև երկուքին ալ չաքարահամութիւնը հաւասար է: Տէկպէս երկրագործ վաղամեռիկ բարեկամս, որ այս խնդրոյն վրայ մանրամասն փորձեր և հետազօտութիւններ ըրած էր, սանպլինին տեղ՝ մի և նոյն քանակութեամբ գետնատանձ կուտար 750 քիլօկրամ եկող ձիու մը: Ահաւասիկ Տէկպէսի տուած խառն սնունդը.

Չոր խոտ 7 քիլօկրամ ու կէս
Վարսակ 12 լիտր
Գետնատանձ 5 քիլօկրամ
Յարդ 2 » ու կէս

Գերմանացիք որ չատ հմուտ են այս խնդիրներուն մէջ, գետնատանձը՝ ձիերուն գետնախնձորը կանուանեն:

Ոչխարներն ալ այս արմատը չատ ախորժելութեամբ կ'ուտեն, չատ կը գիրնան, կը զուարթանան և գեղ բուրդ կը գինան. Միայն թէ, ոչխարաց և կովերուն համար գետնատանձը բիչ մը աղով խառնելու է. Գիրնալու ոչխարաց համար պէտք եղած սնունդն հետևեալ չափով տալու է ամէն վեց ոչխարին ամէն օր.

Չոր խոտ կէս քիլօկրամ
Յարդ կէս քիլօկրամ
Աղով գետնատանձ 3 քիլօկրամ
Գիրութեան վերջի վեց չաբաթն ալ օրը տալու է.
Չոր խոտ 750 կրամ
Աղով գետնատանձ 2 քիլօկրամ
Իւղային զանգուած (թուրթօ) 200 կրամ:

(Իւղային զանգուածը մանր փշրելու է ու գետնատանձին վրայ ցանելու է): Գետնատանձը չորս բաժնելու է դանակով կամ գործիքով (քէօքքէսէր):

Խոզին ալ չատ օգտակար և ախորժելի է գետնատանձը, և բաւականին գետնախնձորին տեղը կը բռնէ:

Գիրնալու խոզերուն համար գետնատանձը գետնախնձորին պէս ջուրի կամ չոգիի մէջ եփելու է, և խոհարանի լուացուած խոտը ջուրին մէջ եփուած հատերով, ալիւրով և ցորենի թեփով խառն՝ օրն երեք անգամ տալու է:

Հաւերը և մանաւանդ հնդկահաւերը՝ ճմլեալ և եփուած գետնատանձը չատ կը սիրեն. կաթի, մըցորենի, և գարիի ալիւրով խառնուած գետնատանձը լաւ կը գիրցնէ հաւերը: Այժմ գանք խնդրոյս ամենակարեւոր կէտին և բուն իսկ մեր նպատակին, որ է նկատել զգետնատանձը իբր սնունդ մարդկանց. Գետնախնձորին չափ այս ալ մարդուս կերակուր կրնայ ըլլալ. Եւ արդարև աւելի երեսուն տարի առաջ՝ երբ տակաւին մեր հիմնական ճանչած գետնախնձորին անունը չի կար, կը յիշեմ որ Պոլսոյ մէջ աղքատ ընտանիք գետնատանձը կ'ուտէին, և եթէ չենք սխալիր, անունն ալ գետնախնձոր (եէր էլմասը) կըսէին, բայց այժմ չեմ կարծեր որ գտնուի կամ ուտուի. Գետնատանձին համը ճիշդ կանկարին սրտին (էնկինար փաթլըճը) նմանի է: Այս՝ ո՛ր քան իրաւ է որ, անգամ մը յունուարի մէջ 'ի փարիզ սեղանի մը վրայ տապկած գետնատանձ յանդգնաս կերած ժամանակս, հիացմամբ գոչեցի թէ այս ձմեռուան մէջ տեղ ի՛նչպէս կարելի է այսանկ համեղ կանկառ գտնել: Գետնատանձը ճերմակ համեմով ալ (սօս) չատ լաւ է, բայց տապկածը գերազանց է. Ժամք Պիւժօ անուանի երկրագործը չատ կը գովէ սօս պղցանը, և արդարև կաղնիի համ ունի. Մասնաւոր կանանչեղէն կերակուրի մէջ ալ (դուզլը [illegible]) չատ պատշաճն համ կուտայ, և գետնախնձորին, չողգամին և սեռպլինին տեղը կը բռնէ. Նաև չատ մը խմորեղէններ չինելու ալ կը ծառայէ. Ո՛ն իմ արի խոհարարք, Հայաստանցի եղբարք, աշխատեցէք՝ ձեզ նայիմ, ձեր հանճարոյ փորձառութեամբը դանազան համադամ կերակուրներ յօրինել գետնատանձով:

Գետնատանձը եփուած, ճմլուած և խմոր դարձած՝ ալիւրներու հետ կրնայ խառնուիլ և հաց գործուիլ:

Այս փորձը նախ Պ. Տը Թէասի երկրագործը ըրաւ մեծ յաջողութեամբ. բայց վերջինչեալ Տէկպէս բարեկամս քանիցս կրկնեց իւր ագարակին մէջ այս փորձը միշտ յաջողութեամբ: Ահա գործածած եղանակը. Գետնախնձորին պէս սրբելու է և ջուրի մէջ եփելու է մինչեւ որ ձեռքով դիւրաւ ճմլուի, յետոյ ջուրէն զատելու և լաթէ մը կամ պարզուտէ մը անցունելու է. այս վիճակին մէջ ալիւրին հետ չաղուելու է՝ կէս առ կէս քանակութեամբ, սովորական հացին պէտք եղած խմորէն (մայա) քառորդ մը աւելի դնելով: Նաև այս հացի խմորը աւելի տաք տեղ դնելու է և փուռին մէջ ալ երեք ժամ ձգելու է: Բարեկամս իւր փորձերը ձմեռը ընելուն՝ տասն և մէկ կով պարունակող ախոռի մը մէջ կը դնէր հացին խմորը որ դիւրաւ եռայ կամ ուռենայ ու ապա փուռն մէջ կը դնէր որ եփի: Գոյացուած հացը չատ համով է և երկար ատեն թարմ կը կենայ: Ո՛ւր էր որ 1870ին փարիզու պաշարման ատենն այս հացը ունենայինք. ո՜ւր էր որ մեր Հայաստանի սիրելի սովալլուկ եղբարք այս հացով կարենայինք ջամբել: Մանաւանդ գարիի և հաճարի ալիւրով գետնատանձը լաւագոյն հաց կը գոյանէ:

Կարելի է հարցնող ըլլայ թէ, այս հացէն չատ ուտելո՞ւ է կչտանալու համար, մէկ խօսքով դրամական չահ մը կա՞յ այս հացին գործածութենէն:

Մէկ ձեռաւաստակ գործաւոր մը՝ օրը 26 կրամ մածլին (աղօթ) մարմինի կարօտ է կուշտ ապրելու համար: Գիտենք թէ նորա կերած հացը երկրորդ տեսակ ալիւրով է (որն որ սովորաբար գործածուածն է) որուն քիլօկրամը 13 կրամ աղօթ կը պարունակէ և գինը այժմ 62 սանթիմ է: Մէկ քիլօկրամ ալիւրով՝ մէկ քիլօկրամ 200 կրամ հաց կը գոյանայ: Ըսել է որ գործաւոր մը կչտանալու համար, այսինքն 26 կրամ աղօթ ունելու համար, երկու քիլօկրամ ալիւրէ գոյացած երկու քիլօկրամ 400 կրամ հաց ուտելու է, որուն ծախքը մէկ ֆրանք 25 սանթիմ կընէ: Իսկ թէ որ կէս առ կէս գետնատանձով և հաճարի ալիւրով հաց ուտէ, որուն մէկ քիլօկրամը 17 կրամ աղօթ կը պարունակէ, կամ ցորենի ամենէն առաջին տեսակ ալիւրով՝ որուն մէկ քիլօկրամը 16 կրամ աղօթ կը պարունակէ, և ուրովհետև գետնատանձին մէկ քիլօկրամին մէջ ալ 5 կրամ աղօթ կայ, — հաճարի ալիւրով խառն գետնատանձին հացին երկու քիլօկրամը կէս ֆրանք և ցորենի ճերմակ ալիւրով և գետնատանձով խառն հացին երկու քիլօկրամը եօթանասուն սանթիմի կուգայ, մինչդեռ վերջինչեալ երկրորդ տեսակ ալիւրի զուտ հացին երկու քիլօկրամը մէկ ֆրանք 25 սանթիմի եկաւ. զգալի տարբերութիւն ի նպաստ գետնատանձով խառն հաճարի կամ ցորենի առաջին տեսակ ալիւրի հացին՝ մանաւանդ գործաւորաց աղքատիկ քաղաքներուն համար:

Իբրև վերջաւորութիւն այս խնդրոյս՝ դնենք մէկ քանի խառնուրդ ճաշի օրինակներ՝ գետնատանձով խառն հացի հետ, գործաւորի մը կչտանալու չափ:

				Աղօթ	Ածուխ
Օրինակ Ա. Մեր նոր հացէն	1000	կրամ կը պարունակէ		10,90	260
Միս	500	»	»	15,	97
	1500			25,90	357
Օրինակ Բ. Նոր հաց	1000	»	»	10,90	260
Ոլոռն (բակլա)	350	»	»	14,	101
	1,350			24,90	361
Օրինակ Գ. Նոր հաց	1000	»	»	10,90	260
Լուբիա	350	»	»	14,	188
	1,350			24,90	448
Օրինակ Դ. Նոր հաց	1000	»	»	10,90	260
փոքրիկ ոլոռն (պէզէլիա)	200	»	»	7,	40
կաթ	600	»	»	4,	42
կարագը առնուած կաթի պանիր	200	»	»	4,50	48
	2000			26,40	390

Այս ճաշերը Գաղղիոյ մէջ հազիւ մէկ ֆրանքի կելլեն, որով գետնատանձով խառն հացին օգտակարութիւնը անուրանալի է:

Գետնատանձը՝ ուրեմն գանձ մըն է:

Եղբայրաբար. — Դիտաւորութիւնս բնաւ ուրիշ բոյսերու՛ մանաւանդ ազգասէր և պատուարժան Հայաստանի Սովելոց Յանձնաժողովին գովելի ջանից չնորհիւ գետնախնձորի և այլ օգտակար բոյսերու 'ի Հայաստան մշակելու փորձերու հակառակիլ չէ. քա՛ւ լիցի. ինչպէս վերը կանխաւ ըսի, ամեն ջանք գովելու և խրախուսելու է:

Յ. ԹԻՒՑՍԻՔՃԵԱՆ

Կրինեոնի երկրագործական դպրոցի աշակերտ.

ԿԱՒԿԱՍԻԱ.

«Ռուսսկիյ Կուրիէր» (Ռուսական սուրհանդակ) լրագրի 283 համարում հրատարակված էր թղթակցութիւն Կովկասից:

Այս թղթակցութեան մէջ առաջ էին բերած, թէ ինչպէս չատ տեղերում Կովկասի մի քանի ստորին աստիճանի վարչական պաշտօնատարներ իրանց միջամտութեամբ և կարգադրութիւններով գործում են ի վնաս ժողովրդական լուսաւորութեան, մանաւանդ Հայոց գիւղերում: Այդ պաշտօնատարներն անգիտակ բարձրագոյն իշխանութեան նպատակներին, և այն առանձնաշնորհութեանց որ տուել է Հայ հոգևոր իշխանութիւնն իւր ժողովրդոց մէջ կրթութիւն և ուսումն տարածելու համար իւր ազգային հոգևոր դպրոցների միջնորդութեամբ, չատ անգամ գործում են ի վնաս սոցա միջամտելով և խանգարելով այդ դպրոցների կանոնաւոր ընթացքն, զորս կառավարում են ժողովրդից ընտրած և հոգևոր իշխանութիւնից հաստատուած հոգաբարձուք: Այդ միջամտութիւնն այն է լինում, որ տանուտէրների ձեռքով բռնի ստիպում են ժողովրդից ստորագրութիւն տալու և իրանց վերայ հարկ դնելու, որ բացվին դպրոցներ Կովկասեան ուսումնական չրջանի իշխանութեան ներքոյ:

Հետևանքն այն է լինում, որ չատ տեղերում ոչ այդ դպրոցները բացվում են, եղածներն էլ խանգարվում են, որովհետև սոցա ժողովրդական տուրքը կարվում է, թողնենք արդէն այն, որ ժողովրդական սկզբնական կրթութիւնն ազգային լեզուով պիտի լինի, որ արդէն իբրև մանկավարժութեան հիմնական սկզբունք ընդունված է իշխանութեան կողմից:

Այդպիսի անտեղի միջամտութեան մասին ստորին պաշտօնատարների կողմից ժողովրդական լուսաւորութեան գործի մէջ և մեր խմբագրութեան հասած են գանգատներ զանազան տեղերից, — ուստի և հրաւիրում ենք բարձրագոյն իշխանութեանց ուշադրութիւնն այս իրաւազանցութեան վերայ, որ հակառակ է կառավարութեան հայեցուածքներին ժողովրդական լուսաւորութեան մասին: Մենք չենք տարակուսում, որ Հայ դպրոցներն, որոնք մեծ մասամբ կառավարվում են եկեղեցական արդիւնքներով և մասամբ էլ ժողովրդական կամաւոր տուրքերով, նչանաւոր ծառայութիւն են մատուցանում ժողովրդական լուսաւորութեան, և չատ թեթևացնում այդ կողմանէ կառավարութեան բեռն, և այդ նոցա արդիւնքն է: Հայ հոգևոր իշխանութիւնը պատասխանատու պիտի համարվի կառավարութեան առաջ, եթէ իրանից կախված ամեն միջոցներով չնպաստէ Հայ ժողովրդեան լուսաւորութեան գործին, որ իւր վերայ է առած:

Այս պատճառներից յետ, Պ. գաւառապետների վերայ պարտք կայ օգնել Հայ դպրոցների գոյութեան և ոչ թէ խանգարել նոցա ընթացքն անտեղի միջամտութիւններով: Չենք երկմտում, որ ուսումնարանական չրջանի հոգաբարձուն առանձին ուշք կը դարձնէ այս հանգամանքի վերայ:

(Մեղու Հայաստանի.)

ԵՒԴՈԿԻԱ.

. . . Խմբագրապետ.

Մասիս պատուական լրագրիդ 2834 թուոյն մէջ Հրաչեայ ստորագրութեամբ յօդուած մը կարդացինք:

Հրաչեայ՝ Խաչխաչեան Մարտիրոս աղայի դէմ կատարուած յանդգնութեան պաշտպան կանգնելով՝ կ'ըսէ թէ Բարեսիրական Միութեան Գործադիր ժողովն ալ անցեալ օր փառաւորապէս արտաքսեց զԽաչխաչեան՝ գործերն Ազգ. օրինաց հակառակ կարգադրել ուզելուն: Այս գեղեցիկ սուտախօսութիւնը, որ հրապարակային ըլլալու առաւելութիւնն ալ ունի, հարկադրեց զմեզ երկտողով իմացնել Մասիսի ազնիւ ընթերցողաց որ Միութեանս Գործադիր ժողովն երբէք արտաքսած չէ զԽաչխաչեան, վասն զի սա օրինաց հակառակ վարուելու ոչ միտում յայտնած է և ոչ իսկ այդ նպատակաւ խօսք մ'ըրած ունի:

Կ'ազդարարեմք Հրաչեայի, որ այս օրինակ սուտախօսութեանց մէջ չի փնտռէ իւր փառքը. մէկ խօսքով՝ չ'ընէ ինչ որ արդէն իւր արժանիքն 'ի վեր հանած է Եւդոկիոյ համար, և ինչ որ կրնայ աշխարհի արհամարհանքն ալ հրաւիրել իրեն վրայ:

Տէր խմբագրապետ, ի սէր արդարութեան հաճեցէք երկտողիս անկիւն մը չնորհել պատուական լրագրիդ մէջ, և ընդունիլ կանխաւ մեր չնորհակալիքը:

Ի դիմաց Գործ. Ժողովոյ
Բարեսիրական Միութեան

Ատենադպիր — Ատենապետ
Կ. Ոսկեան — Մ. Յօրոոճեան
Ալբոյնեան — Կ. Իփէկեան

24 Մարտ 1881
յԵւդոկիա

ՍՈՎ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գատըքէօյ, 30 մարտ 1881.

. . . Խմբագիր.

Ի Հնդկաստան, Տաքքա քաղաքի մարդասէր յԱզգայնոց, բնիկ Հայաստանցի, Մեծ-Տէր Միքայէլ Սարգսի Ավետաշուք Տիկին Ովսաննա, փափաքելով Հայաստանի թշուառ զաւակաց գործակից և ճշմարիտ մայր մի լինել, ինքնայօժար կամօք, յանուն սովելոց հանգանակութիւն մի բացած և յաղգայնոց և յօտարաց (405) չորս հարիւր հինգ րուփի գումար մի հաւաքելով՝ յանձնած է զայն Սովելոց Օգնական Յանձնաժողովոյ Պատ. Մասնաժողովոյն առ ի գործածութիւն իւր նպատակին։

Ցանձնաժողովս այս անգամ գանձելով նոյն գումարն, առաջին և նուիրական պարտականութիւն կը համարի իւր սրտագին շնորհակալութիւնք մատուցանել յիշեալ ազնուասիրտ և մարդասէր Տիկնոջ, որ հաճած է ձեռնարկել այնպիսի մի գործոյ, որոյ յիշատակն անմոռանալի պիտի պահէ զիւր անունն, և որոյ արդիւնքն պիտի ազատէ անթիւ և անհամար սովեալ ընտանիքներ, իւրեանց ծայրայեղ թշուառութենէն։

Ի բարի օրինակ այլոց ազնուասիրտ Տիկնանց, խնդրեմք, Խմբագիր Տէր, հաճեցէք հրատարակել ներկայս Ձեր պատուական լրագրոյ մէջ, և ընդունիլ այս առթիւ մեր խորին յարգանքն։

Ի դիմաց Սով. Յանձ. Կեդր. Ցանձ.

Բ. Ատենադպիր Ատենապետ

Գ. Նորատունկեան Սերովբէ Կիւլպէնկեան

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵԼՈՑ

Ցուցակ Նուէրատուաց ժէնէ-Գաֆուայ

Արժ. Տր Խաչատուր	Արժ. Դահկ.
Քահ. Տէր Գաբրիէլեան	20
Մեծապատիւ Տեարք	
Աւետիս Շամամանճեան և որդիք	1070
Եղբարք Թոքաթլեան	535
» Մուրատեան	500
» Ֆրէնկեան	500
Աբրահամ Շահպազեան և որդիք	214
Գրիգոր Արապեան	214
Յարութիւն Զէյնէ իսթի	214
Գէորգ Բաբայեան	107
Յարութիւն Կիւլպայեան	107
Մարուգէ Ֆրէնկեան	107
Գրիգոր Խանամիրեան	107
Պօղոս Էքսէրճեան	107
Տիգրան Յովակիմեան	107
Կրօնիկ Բաբայեան	107
Գրիգոր Քէսիկ պաշօղլու	107
Միրիճան Եսայեանեան	107
Միքայէլ	107
Թորոս Գարամանեան	107
Յարութիւն Խանճեան	107
Յովհաննէս Կոմիտասեան	107
Մաթիկ Մալաքեան	100
Թումիկ Բարաճեան	100
Սիմոն Խանչէրեան	100
Գէորգ Մարգարեան	100
Սիմոն և Համբարձում Խանճեան	100
Աճարոն Զէյնէ իսթի	80
Մկրտիչ Մազլեան	60
Ռուբէն Պիպէրճեան	60
Խաչիկ Ղազարոսեան	60
Յովակիմ և եղբարք Սագայեան	60
Սարգիս Պօչնաքեան Շալճի և որդին Յակոբ	60
Մերիկել Թորոսեան	60
Յովհաննէս Ունճեան	60
Մ. Կարապետ Քիսիկպաշ օղլու	60
Միքայէլ Կիւլլապեան	60
Յովհաննէս Թորոսեան	60
Ենովք Ենովքեան	60
Խաչիկ Ճէվահիրճիեան	60
Մանուէլ Պէշիրեան	60
Ստեփան Ժամագործ	60
Պետրոս Կէօլլիւկլեան	60
Գէորգ Արսլանեան	60
Սարգիս Տերոնեան	45
Համեստ. Օր. Տիրուհի Կարապետեան	40
Մինաս Ճափճափեան	40
Դամիանոս Համբարձումեան	40
Համբարձում Բէյլերեան	40
Եսթիան Շամամանճեան	40
Յարութիւն Պաղտասարեան	40
Մ. Մկրտիչ Զկնաժաճառ	40
Յովակիմ Գարագաշեան	40
Մանուկ Աչճեան	40
Ստեփան Թագւորեան	40
Յակոբ Պէտէլեան	40
Գէորգ Յովակիմեան	40
Յարութիւն Անդրէասեան	40
Յակոբ Գայսէրլեան	40
Կարապետ Պամաճեան	40
Մարգար Աստուածատուր	40
Գասպար Արսէնեան	40
Գրիգոր Սվաճեան	40
Պօղոս Գալֆայեան	40
Եսթիան Սիրամարգեան	40

(Շարունակելի.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԱՌԳԻՐՔ

Գ. ՆՈՐԱՅՐ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻՈՅ

Հրատարակեցաւ 47րդ թերթն.

VICHY

ՎԻՇԻ

Վօրըստին, փողոց 22, Պօլվօր Մոնմոլեր.

ԱՂԲԻՒՐՔ

GRANDE GRILLE. — Աւշային տկարութիւնք, մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք, լեարդի եւ փայծաղի խցումն, ներքին գործարանաց խցմունք, մաղձային քար եւայլն։

HOPITAL. — Մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք, ստամոքսի ծանրութիւն, դժուարամարսութիւն, ախորժակի պակասութիւն, ստամոքսի ջղացաւ, անմարսութիւն։

CÉLESTINS. — Երիկամանց և փամփուշտի տկարութիւնք, միզական աւազ եւ միզական քար, յօդացաւ, շաքարախտ (Տիապէթ), ալպումինուրիա (Ալպիւմինիւրի)։

HAUTERIVE. — Երիկամանց եւ փամփուշտի տկարութիւնք, աւազ, քար, յօդացաւ, շաքարամիզութիւն, ալպումինուրիա։

Աղբիւրին անունը պէտք է փնտռել շիշերուն քափսիւլին վրայ։

Ամեն դեղագործաց եւ դեղավաճառաց քով կը գտնուի։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԵԷՆԻՃԷ ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՕՆԹԻ ԵՂԲԱՐՔ ԵՒ ՇԱՀԻՆԻ

109—Կալաթա, Սանդըխճըլար փողոց—109

Ստորագրեալքս առեւտրական բոլոր պատասխանատուութիւնը մեր վրայ առնելով, Գօնթի եղբարց և Շահինի հետ ընկերութեամբ Ղալաթիոյ Սանտըգճըլար փողոցը թիւ 130 գործատուն հաստատեր էինք ի վեր՝ արժանապէս քաջալերութեանց պատուարժան յաճախորդաց բազմութենէն։ Ամեն ոք լաւ գիտնայ մեր գործարանէն ելած ծխախոտոյն ընտրութիւնը, ճաշակը և գիներուն չափաւորութիւնը տեւականերուն համեմատութեամբ. ուստի և մեզ հարկ եղաւ, աւելի ընդարձակ ասպարէզ մը տալ մեր գործառնութեանց։

Եւ նախ՝ մեր գործարանն ու վաճառատունը փոխադրեցինք առաջնոյն դիմացը 109 թիւ շէնքին մէջ, որ իւր անհամեմատ ընդարձակութեամբը խիստ յարմարութիւն ունի թէ մայրաքաղաքիս թէ գաւառներէն և թէ օտար երկիրներէ եկած բազմաթիւ հրամաններն յոյժ գոհացուցիչ կերպիւ և փութով կատարելու.

Երկրորդ՝ ծխախոտոյ բերքն արտադրող ամեն կողմ և մանաւանդ յԷնիճէ յատուկ գործակալներ կարգելով սկսած ենք մանաւոր խընամօք պատրաստել տալ բերքը և ահա այս խնամոց և ջոհողութեանց շնորհիւն է որ այսօր ամենընտիր և հոտաւէտ ծխախոտներ կարող ենք մատակարարել նաև 150նոց, 200նոց, և 300նոց և աւելի բարձր գիներով ըստ տեսակին։

Այսուհետև ոչ ոք պիտի փորձանի իւր ճաշակին յարմար ընտիր ծխախոտ գտնելու մասին, բաւական է դիմել մեր վերոյիշեալ գործատունն ի Ղալաթիա Սանտըգճըլար փողոց թիւ 109, և կամ ամեն ծխավաճառներէ խնդրել մեր գործարանէն ելած ապրանքներէն։

Ծան. Օտար երկիրներէ ապրանք ուզողները կըմանակցին այն մենաշնորհին, զոր ունիմք կայսերական կառավարութենէն, որ է պանդուխտ տուրքէն ազատ ըլլալ, որով 0/0 ին 20 չափ կշահին։

Վաճառատուներն են.

Ղալաթիա Սանտըգճըլար թիւ 109
Զընտան գաբու Ջէօմլէկ-ճիլէր » 29
Էմին-էօնիւ » 56

ՏԷՄԻՐՃԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԻԼԱՆ

Գալաթա տագիդ ռէյիրմանի համըլթընտան ֆիրուզէ օղլու ճազ օլան իքի եւ ւզ պին գըյէ քէփէկլին էօմանի էվվէլճէ ոսմանլը լիրասը եւեւզ գրուշա օլարագ նագտէն վէ բէշինէն թէսլիմ օլունարագ պատէհու ռէկիրմանէն գալտըրըլմագ չարթը վէ չէրաիթի սաիրէսի իլէ պէհէր գըյէսի 10 փարայա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ նիսանը բումինին եէտինճի սալը կիւնիւնէ գատար հէր կիւն միւզայէտէսի պիլ ինճրա եէվմի մէզքիւրտէ իչէ էյլէր. ոիկի հալտէ գարարը գաթիսի վիւրիլէճէքլինտէն իթալէ թալիպ օլանլարըն վէ սէքիզինճի չէհարշէնպէհ կիւնիւ եւզտէ պէշ զամմիւէ րաղիպ օլունանլարըն Հարպիէ նէզարէթի ճէլիլէսինէ ումուրէ սաւիրէսինէ կէլմէլէրի։

30 մարթ 97 1

Պէյքօզ տապաղխանէսի իչուն միւպայաա օլունաճագ օլան 3000 գըյէ իչկէմպէյէ մէմուլ տոն եաղընըն նիսանը բումինին սէքիզինճի չէհարշէնպէհ կիւնիւ պիլ միւնագասա գարարը գաթիսի վիւրիլէճէյինէ, իթալէ թալիպ օլանլարըն վէ տօգուզունճը փէնճշէնպէհ կիւնիւ եւզտէ պէշ թէզյիտինէ րաղիպ օլունանլարըն Հարպիէ նէզարէթի ճէլիլէսի ումուրէ սաւիրէսինէ կէլմէլէրի։

31 մարթ 97 1

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 3 ապրիլ.

Օսմ. Քօնս. գոցուեցաւ		16.18
» » բացուեցաւ		16.15
» » կէս օրին		16. 8

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

		Անգղ. լիր.
Սուփէթէ ժէնէրլ 6 0/0	»	5. 2
» Օթօման	»	3.30
Կ. Պոլսոյ Պանքան	»	10.30
Քրէտի ժէնէրալ 6 0/0		5.
Փոխ. 1863 (Մութ.) 6 0/0	Ֆր.	75.
» 1865 (») 6 0/0	»	77.
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	76.
» 1872 (Պօն տիւ թրէզօր)	»	25.50
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	74.
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	53.50
Լաւրիում	»	107.
Թրամուայ (գ. կտ.) Օսմ. լիր		350.
Թիւնէլ	»	950
Հէվալէտից		35
Ըէգօր		—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)	Ղրշ.
Անգղիական ոսկի	110
Գաղղիական »	87 22
Բօլ	90 8
Գրիմից	51 25
Գառպոն Թուղթ 8 րուպլի 79 գարեք	
Գառպոն արծաթ (նոր)	92
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 25
Վեցնոց	125 20
Չինղնոց	209
Հինգնոց (անկէտ)	180
Մէթալիք	207
Պղինձ (անուանական)	670

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 14 ապրիլ.

Անգղ. Քօնս.		100 11/16
Օսմ. »		15
Փոխ.	1865	16
»	1869	16
»	1871	73 3/4
»	1872	26 1/2
»	1873	15 1/2
»	1877	87 1/2
Պանք Օթօման		16 1/4
Ռուս. փոխ. 73ի		92 5/8
Եգիպտ. միացեալ		75 7/8
» արտօնաւոր		98
Տայրա Սանիէ		76 1/4
Փոխ. Ռօչիլտ		86 3/4
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ		

Փարիզ 14 ապրիլ.

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0		120 20
» » 3 0/0		83.25
Օսմ. Քօնս.		14 95
Փոխ. 1865	Ֆր.	77.
» 1869		76
» 1873		76.
Օսմ. Երկաթուղի		54 25
Պանք Օթօման		661 25
Քրէտի Լիոնէ		890
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)		86 1/4
» » Արեւելեան		61 3/4
Իտալ. Քօնս.		89 90
Եգիպտ. միացեալ		384 37
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ		25.54

Վիէննա 14 ապրիլ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	118 05
Ռումէլիի երկաթուղի	23.90

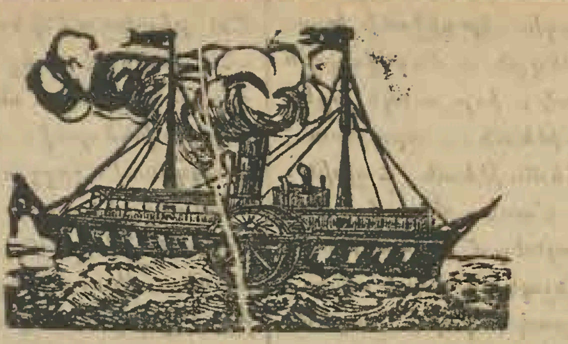

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1881 ԱՊՐԻԼ 1 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՊՐԻԼ 30

ՊՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Առաւօտեան Ելք	Թիւ
11 30	Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէյլէրպէյի, Թարապիա Եէնիքէօյ Սթէնիա Պօյաճըքէօյ Ռ. Հիսար Պէպէք (Արնաւուտ գիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի.)	32
12 15	Ռ. և Ա. Գավաք, Եէնիմահալլէ Մէզարբ. Պէյլէրպէյի Թարապիա. Եէնիք. Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Պէպէք։	34
1 45	Եէնիմահալլէէն Մէզարբ. Պէյլէրպ. Թարապիա. Եէնիքէօյ, Սթէն. Էմիրկէն, Պօյաճըքէօյ, Ռ. Հիսար, Պէպէք։	33
3	Եէնիմահ. Մէզարբ. Պէյլէրպէյի. Թարապիա. Եէնիք. Սթէնիա, Էմիրկէն. Պօյաճըքէօյ, Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գիւղ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	32
4 15	Եէնիմ. Մէզբ. Պէյլէրպ. Թարապ. Եէնիքէօյ, Սթէնիա, Միրկէօն, Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պէպէք, Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ.	21
6 15	Եէնիմահալլէ. Պէյլէրպէյի. Թարապիա. Պէյքօզ. Եէնիք. Էմիրկէն. Գանլըճա. Ռ. և Ա. Հիսար Գանտ. Արնավուտքէօյ, Չէնկէլքէօյ. Պէյլէր. Օրթաքէօյ. Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Իսկիւտար։	1
8	Ա. և Ռ. Գավաք. Եէնիմահալլէ. Մէզարպուրնու. Պէյլէրպէյի Թարապիա. Պէյքօզ. Եէնիքէօյ. Էմիրկէն. Պօյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Անատօլուքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Սթէնեա)։	28
9 45	Մէզարպուրնուէն Պէյլէրպէյի. Թարապիա. Եէնիքէօյ, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Արնավուտքէօյ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։	20

Առաւօտ Ելք

11 45	Արնավուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ։	22
12 15	Արնավուտքէօյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	1
12 15	Պէպէք. Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ։	20
1 30	Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.	4
2 15	Արնավուտքէօյ, Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթաշ։	20
3	Պէպէք. Արնավ. Գուր. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	34
10 25	Արնավ. Չէնկէլ Պէյլէր.	4

Անատոլու Ելք

11 30	Արնավուտքէօյ. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուք. Գապաթաշ։	4
12	Պէյքօզ, Բաշպաղչէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյ։	21
1	Պէյլէրպ. Գուզկունճուք, Պէշիկթաշ։	22
1 45	Արնվ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթաշ։	23
2	Պէյլէրպէյի. Թարապ. Պէյքօզ. Բաշպահճէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիքէօյ. Չէնկ. Պէյլ.	28
3 15	Պէյլէրպէյ, Գուզկ. Պէշիկ. Գապաթաշ։	23
3 45	Պէյքօզ Բաշպ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտիլ. Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպ. Գուզկ. Իսկ.	21
8 45	Էմիրկէն, Ռ. և Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Արնավ. Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյ. Օրթաք. Գուզկունճ. Պէշիկթաշ. Իսկիւտար. (Ուրբաթ օրերը ժամը 9ին Պէյքօզէն, Բաշպ. Ռ. փ. մահ. Գանլ. հանդիպելով)	23
10 5	Վանիքէօյէն ուղղակի կամուրջ։	21
11	Պէյլէրպէյէն » »	22

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Առաւօտեան Ելք	Թիւ
1 15	Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնավուտք. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիքէօյ, Թարապ. Պէյլէրպ. Մէզարբ. Եէնիմահ։	31
1 30	Գապաթաշ. Իսկիւտար Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար, Գանլճ. Էմիրկէն, Եէնիք Պէյքօզ Թարապ. Պէյլէր. Եէնիմահ։	1
2 30	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Արնավ. Ռ. Հիսար, Պօյաճըքէօյ, Եէնիքէօյ, Թարապիա, Պէյլէրբ. Մէզարբ. Եէնիմահ։	22
5	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկէն. Եէնիք Պէյքօզ. Թար. Պէյլէր. Մէզարպուրնու. Եէնիմահալլէ. Գավաքլար. (Ուրբաթ օրերը Սթէն)	28
6 50	Իսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյ. Չէնկէլքէօյ. Արնավուտքէօյ, Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար. Գանլըճա. Էմիրկ. (Ուրբաթ օրերը Ռ. փ. մահ. Բաշպաղչէ Պէյքօզ հանդիպելով)	23
8 15	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավուտք. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիք. Թարապեա. Պէյլէրպէյի, Մէզարպուրնու.	20
10	Պէպէք, Ռ Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիք. Թարապ. Պէյլէրպ. Մէզարբ. Եէնիմահալլէ։	32
10 30	Պէշիկ. Օրթաք Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկէն, Սթէն. Եէնիք Թարապ. Պէյլէրբ. Մէզարբ. Եէնիմահ։	33
11 10	Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Սթէն. Եէնիք. Թարապ. Պէյլէրբ. Մէզարբ. Եէնիմահ։ (Չորեքշաբթի կիրակի Սթէնեա չհանդիպիր)։	28

Առաւօտ Ելք

12 45	Պէշիկ. Արնավուտքէօյ։	4
1 45	Ուղղակի »	20
2 15	» Պէպէք	34
9 45	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ. Գուրուչ. Արնավուտքէօյ։	4
11	Գապաթաշ, Պէշիկ Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ.	23
11 15	Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ.	1
11 40	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Արնավ. Պէպէք։	20
12	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ.	1

Անատոլու Ելք

12 30	Ուղղակի Պէյլէրպէյ	23
2 20	Իսկիւտ Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշպաղչէ, Պէյքօզ։ (Ուրբաթ օրերը Ռ. փ. մահ.)	21
2 45	Ուղղակի Պէյլէրպէյ։	23
9 25	Գապաթ. Գուզկ, Պէյլ. Չէնկ. Վանիք.	21
10 15	Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտիլ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Բաշպաղ Պէյքօզ, Մէզարբ. Ռ. և Ա. Գավաք։	34
10 35	Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք, Պէյլ.	22
11 5	Պէյլէրպէյ. Չէնկէլ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշպաղ. Պէյքօզ։	21
11 10	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Արնավ.	22